

GÖTEBORGS AFTONBLAD 1900-08-30

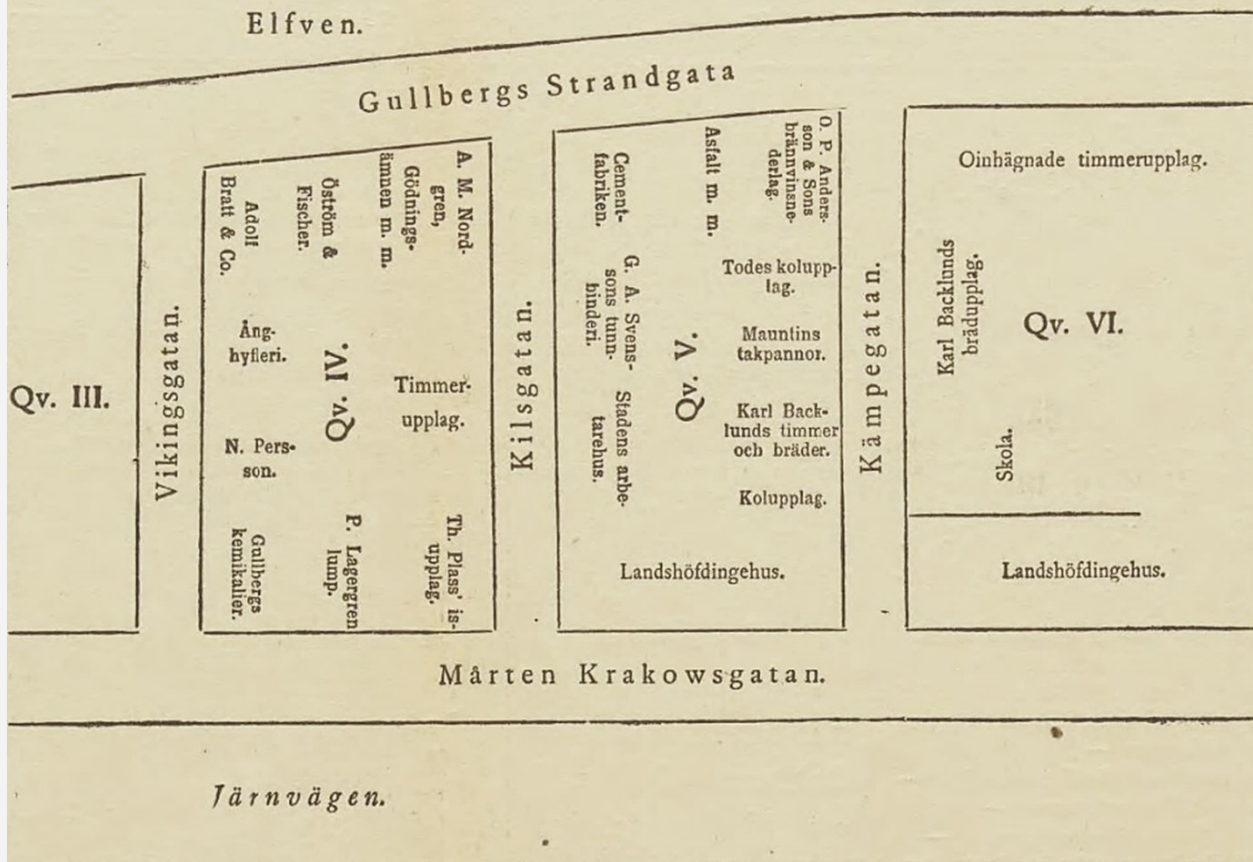
Eldsvådan

Genom vattenledningens höga tryck erbjuder Göteborg från eldsläckningssynpunkt beaktansvärda fördelar. Strålarne från vattenposterna kunna med ansenlig kraft slungas upp mot husens högsta våningar. Talrika poster finnas, och en utbrytande eldsvåda kan i de allra flesta fall omedelbart dämpas eller snabbt begränsas. Gårdagens väldiga brand visade emellertid huru föga dessa hjälpmedel stodo bi i kampen mot det härjande elementet. Ej ens ångsprutorna visade sig mäktiga att hejda den rasande inkräktaren. Och fråga torde vara om något brandväsen i världen skulle förmått att dämpa elden sedan den vunnit spridning i alla dessa upplag af de mest brännbara ämnen. Hvarje mänsklig ansträngning måste här vara förgäfvad. En dylik brand kan icke släckas. Enda sträfvandet blifver att begränsa densamma inom rimligt omfång.

Då man i dag vandrar kring ruinerna, där lågorna i går frossade, väcker det ock förundran att olyckan icke erhöi en än större omfattning än hvad nu blef fallet.

Brandmanskapets outtröttliga arbete och den beundransvärda oförvägenhet, hvarmed dess män bokstafligen gingo i elden, skulle ock båtad föga om icke några tillfälliga omständigheter kommit till hjälp. I första rummet bidrog det jemförelsevis lugna vädret. Några häftiga vindstötter, och ingen mänsklig makt skulle förmått hindra att hela den bebyggda delen af Hultmans holme lagts i aska. Lyckligtvis var vinden mycket svag och öfvergick på aftonen till fullkomlig vindstilla. Rök och lågor stego rakt upp mot skyn, och endast en eller annan obetydlig fläkt kommo flammorna att hotande böja sig mot ännu icke antända områden.

Plan öfver brandstället å Hultmans Holme.

Redan från början var det tydligt att af hela det kvarter, där elden utbröt, intet kunde räddas. Det var från första stund dömdt att blifva lågornas offer. Den kritiska punkten var under eldens första skede hörnet af Märten Krakows- och Kilsgatorna. Öfver den jmförelsevis smala Kilsgatan kastade sig flammhafvet in på den stora tunnbinderverkstaden, där det erhöll ny näring.

Zinktaket å det bredvid belägna staden tillhöriga stora stenhuset med arbetarehem smalt af hettan och dröp glödande ned, antändande byggnadens inre. Här gällde det att hindra elden att fatta i det mot Krakowsgatan vettande "landshöfdingehuset", hvars båda öfre våningar voro af trä.

Detta torde nog hafva varit omöjligt, om ej händelsen så fogat att på andra sidan Kilsgatan legat det Plasska isupplaget, hvars våta sågspånshölje satte hämsko på eldens framfart och beredde möjlighet för brandmenskapet att komma fram med vattenstrålarne.

Räddningen af detta hus var en vacker bragd, som hade den största betydelse, ty hade eld fattat däri torde den icke ha kunnat hindras att öfvergå till hela den långa längan af liknande landshöfdingehus utefter Krakowsgatan.

Det töfvade emellertid icke länge förrän denna byggnadsrad lika vådligt hotades från annat håll. Öfver tunnbinderiet och de stora timmerupplagen där innanför hade eldhafvet vältrat sig fram ända till Kämpegatan, och här voro väldiga timmerstaplar lagda mot hörnhusets brandgafvel. Snart stodo dessa i ljusan låga, flammorna foro högt i sky, slickade takresningen och kastade sig öfver träbyggnadens föga lutande tak. Häruppe hade några brandkarlar en lika farlig som viktig post. Taket öfverspolades med vatten och elden hindrades att få fäste.

Den stora frågan var dock om brandmuren skulle kunna motstå den oerhörda hettan. Man såg huru stenarne glödde röda och farhågor yppade sig att muren skulle remna.

Allt gick emellertid bra och hörnhuset står oberördt af elden. Mårten Krakowsgatans byggnader voro räddade.

Som nämndt hängde det emellertid på ett hår att alla dessa hus gått upp i lågor. Hela gatan utefter hade ock hemmen utrymmts och bohaget flyttats ut på gatan.

Detta bedröfliga arbete skedde emellertid på ett oförsvärligt sätt utan spår af ordning och tillsyn. Förste bäste sprang in i rummen och bar eller kastade ut hvad han fick tag uti.

Och på gatan radades allt detta eldfångda lösöre upp i en oafbruten rad på ringa afstånd från byggnaderna. Hade dessa fattat eld och det alltså blifvit allvar af äfven på denna sida, så finnes ej tvifvel icke blott att hvarje bit af det "räddade" skulle brunnit upp utan att alla dessa sängkläder, kläder m.m. skulle verkat som en tändtråd, som snabbt och oberäkneligt skulle fört faran allt längre.

Gatans slödder, ligapojkar och tjuftar hade ock ett godt operationsfält bland allt detta bohag och detektiva polisen, som befann sig på platsen, hade fullt arbete med att ha ett öga på de långfingrade individerna.

En ordnad vakt- och räddningsafdelning synes vara ett nödvändigt bihang till brandkåren.

Förhållandena under gårdagens eldsvåda böra icke få upprepas.

Samma tjänst som det Plasska isupplaget gjorde vid Krakowsgatan utförde cementfabriken och upplagen af gödningsämnen m.m. vid Gullbergs strandgatan.

Eldens angrepp mattades och det blef möjligt för släckningsarbetet att verka. Här afskars ock elden vid Kilsgatan.

Det var hög tid att så skedde, ty bortom cementfabriken befinner sig ett stort asfaltupplag, hvars kakor, i flerdubbla rader lagts upp mot väggen af O. P. Anderssons stora brännvinsnederlag, medan gafvelväggen af samma stenmagasin bildar stöd för Todes kolupplag. Det röner icke något tvifvel att, om elden fattat fart i asfalten och kolen, en så våldsam hetta skulle utvecklats, att spriten inne i byggnaden skulle sprängt kärnen och den mest oberäkneliga olycka inträffat.

Visserligen lär man varit betänkt att, då faran blifvit riktigt hotande, pumpa det till en million kr. värderade spritnederlaget ut i elfen, men det är ingalunda säkert att tiden tillåtit en dylik utväg.

Aftonens stora kamp stod ock för att hindra eldhafvet att öfver Mauntins takpannefabrik gå öfver till Todes kolupplag. De mest utomordentliga ansträngningar gjordes i detta syfte.

Svartbrända af sot och hetta, rökförblindade och i fara att hvarje ögonblick krossas af fallande bjelkhögar uthärdade brandmanskäpet i sin oförvägna strid mot det lössläppta elementet.

Och denna strid, så förtviflad den än under stundom såg ut, kröntes till sist med framgång. Allt mattare höjde sig flammorna, allt mera sjönko de brinnande timmerhoparne samman och vid 7-tiden var segern vunnen i kampen mellan människan och elementen: elden var begränsad och den hotande faran afvärd.

En god hjälp har Göteborgs samhälle att tacka Lundby för. Dess ångspruta kom i god tid och utförde ett godt verk för att hämma eldens utbredning öfver Kämpegatan.

När man nu tänker tillbaka på gårdagens olycka så må man väl vara tacksam att den ej blef större än den var. Det var ett af dessa tillfällen, då hvar och en känner inom sig huru liten och obetydlig människans makt dock är när den ställes mot naturens våldsamma utbrott.

* * *

Förödande eldsvåda.

Den största i mannaminne i Göteborg.

Strax efter kl. 3 i går e. m. syntes inne i staden en väldig svart rökpelare stiga från Hultmans holme. Att det var en stor eldsvåda märktes tydligt; och man gissade på att elden rasade i Statens järnvägars verkstad eller Bäragslagnsbanans godsmagasin.

Eldplatsen.

När man emellertid kom till platsen, såg man att det var i 4:e kvarteret, mellan Vikings- och Kilsgatan, vid Mårten Krakowsgatan, som det förhärjande elementet rasade. Detta kvarter upptogs åt Mårten Krakowsgatan närmast Vikingsgatan af Th. Gullberg & C:is upplag af kemikalier, därefter Th. Plass'is upplag i hörnet af Kilsgatan och Mårten Krakowsgatan.

Kvarterets mellersta delar upptogos af Nathan Perssons materialgård och Daniel Schröders trävaruupplag och anghuggeri.

Åt Gullbergs strandgata upptogs kvarteret af Adolf Bratts kolupplag och Öström & Fischers trävarumagasiner. När vi något öfver kl. 3 kommo till platsen stodo Gullbergs nederlag och brädgårdarne intill som ett enda flammande eldhaf, hvilket med förfärande hastighet utbredde sig i vindriktningen, som var sydlig. Snart hade de höga eldslågorna gripit tag i Lagergrens och Plass magasiner och äfven slungat sig öfver hela kvarteret ända till Bratts samt Öström & Fischers områden.

Hela kvarteret stod i lågor, hvilka det var omöjligt för stadens brandkår, som kl. 3,5 allarmrats och snabbt kommit till platsen, att beherska.

Om eldens våldsamhet och blixtnabba utbredning kan man göra sig en föreställning därigenom att redan vid brandkårens ankomst de rofgiriga eldstungorna kastat sig öfver Kils-gatan och fått fäste i vattenvärkets stenbyggnad – Göteborgs stads arbetarebostäder – näst intill Mårten Krakowsgatans landshöfdingehus samt G. A. Svenssons tunnfabrik, som lågo intill vattenvärkets hus vid Kilsgatan åt Gullbergs strandgata.

Elden i 4:e kvarteret hade en den rikaste och bästa näring dels i den massa oljor etc. som funnos i Gullbergska nederlaget, dels i Lagergrenska lumpmagasinen och dels i de fnöske-torra trämassorna å kvarterets öfriga område samt Brattska kollagret. Det enda motståndet mot lågorna gjorde Plass'ska isupplaget i hörnet af Kils- och Mårten Krakowsgatorna.

Vid 4-tiden hade ock hela detta kvarter i det närmaste uppbrunnit.

Som vi ofvan sagt hade vid brandkårens ankomst äfven stadens arbetarebostäders hus fattat eld. Då brandkåren icke kunde något åtgöra med elden i 4:e kvarteret, riktade den sina ansträngningar först på att söka rädda arbetarebostädernas byggnad. Men den intensiva värmen från den väldiga eldhärden midt emot i förening med de outhärdliga syrgaserna från Gullbergs nederlag, hvilka af vinden drefvos just ditåt, gjorde det nästan omöjligt för människor att uppehålla sig vid Kilsgatan.

Då därtill kom att lågorna redan härjade i byggnadens trappuppgångar och det visade sig ögörligt att från taket, som var af zink, komma ned i huset, måste man öfvergiva planen att från Kilsgatan komma till räddning; och när brandmanskapet hunnit komma åt huset, var det redan för sent: byggnaden måste, äfven den, öfverlämnas åt eldens förstörelse. "Så bedröfligt har jag aldrig varit med om", yttrade äfven med en suck brandchefen, kapten Tegnér.

Under det sålunda elden fortfor med sin ödeläggelse i 4:e kvarteret, grep den äfven allt mer omkring sig 5:e kvarteret mellan Kilsgatan och Kämpegatan. Detta kvarter och de flästa andra utåt Mårten Krakowsgatan äro åt sistnämnda gata bebyggda med landshöfdingehus samt hafva åt Gullbergs strandgata upplag af bräder eller dyligt. Femte kvarteret hade åt Mårten Krakowsgatan tre landshöfdingehus bebodda af mästadels arbetarefamiljer.

Midten af kvarteret upptogs af stadens arbetarebostäders hus, Svenssons tunnfabrik (åt Kilsgatan) och Karl Backlunds upplag af trävaror och byggnadsartiklar samt E. Todes kolupplag (de båda sistnämnda åt Kämpegatan).

Vid Gullbergs strandgata äro belägna, från Kilsgatan räknadt, Göteborgs murbruks- och sandcementsbolags upplag, K. v. Hofstens asfaltupplag samt O. P. Anderssons brännvinsnederlag, det senare stenhus i hörnet åt Kämpegatan.

Kvarten öfver 4 började man allvarligt frukta att elden skulle gripa fatt i hörnhuset vid Kilsgatan midt emot isupplaget.

Familjerna i detta hus – liksom för öfrigt i de båda andra husen åt Mårten Krakowsgatan – hade redan börjat utrymma sina lägenheter och flytta bohaget ned på gatan. När faran nu började bli alldeles öfverhängande blef "räddningsarbetet" – nästan ett raseri att få sakerna ur husen och i onödan förstördes en mängd möbler. Ända från tredje våningen kastades handlöst i gatan t. ex. taklampor, porslin o. s. v.

Det som förts ut från husen placerades dels på gatan och dels på Bäragslagbanans stationsområde.

Emellertid lyckades elden icke få fast fot i hörnbyggnaden, tack vare isupplagets sega motståndskraft mot densamma, stadens arbetarebostäders stenbyggnad och brandkårens energiska spolningar å väggen mot kvarteret 4.

I stället härjade den med så mycket större raseri i upplagen å kvarterets midt, och det var omöjligt att här söka släcka den, sådan fart hade den fått i trästaplarna m.m.

Häri genom blef faran för kvarteret 6, på andra sidan Kämpegatan, i sin ordning öfverhängande. Åt sistnämnda gata, på den sidan, ligga, från Mårten Krakowsgatan räknadt, ett landshöfdingehus och ett en-vånings skolhus af trä. Resten upptages af Backlunds träupplag och Magnus`upplag.

Lundby brandkår,

Som äfven kommit till platsen, utförde här ett högst förtjänstfullt arbete. Det var denna brandkår som med sin ångspruta så flitigt spolade öfver landshöfdingehuset och skolhuset med vatten, att de motstodo den starka värmen.

Det mäst kritiska ögonblicket

under hela branden torde hafva varit vid 5-tiden. Elden rasade med en intensiv styrka i 5:te kvarteret och hade just huggit fatt i sista delen af Backlundska upplaget vid landshöfdingehuset åt Kämpegatan. Där i hörnet slungade sig eldflammorna vida upp öfver taken. Skulle brandmurarne å landshöfdingehuset mäktat stå emot den intensiva hettan och skulle man kunna hindra elden från att hugga tag i skolhuset? En stund såg det mörkt ut; lågorna slog nästan öfver gatan. Men vinden hade under tiden något dragit sig åt nordkanten, och luftströmmen genom Kämpegatan bidrog kraftigt att hålla lågorna kvar på sitt obestridda område. Och därtill visade det sig till all lycka att brandmurarne stodo emot; samtidigt härmed afvärjdes lyckligt eldens anlopp mot Todes upplag och anläggningarna åt Strandgatan.

Elden begränsades

vid ½6-tiden till det mellersta partiet af kvarteret. Hade man ej då blifvit herre öfven densamma utanden gått öfver hela kvarteret, hade faran varit den största för hela Holmen uppåt Mårten Krakowsgatan. Värmen hade antagligen blifvit så öfverväldigande att man ej kunnat hålla andra sidan af Kämpegatan fri från lågorna, och därmed hade kanske gärdet varit uppgifvet.

Från Backlunds nederlag på Kämpegatans norra sida hade ock redan eldslågor visat sig, om de ock då släckts.

Anderssonska brännvinsnederlaget i Kämpegatans skärning med Strandgatan innehöll brännvin för c:a en million kr., förvaradt i cisterner. Huset är af sten och anses vara synnerligen motståndskraftigt. Men mången fruktade att det ej skulle ha stått sig om det kommit i elden och att fara för explosion af cisternerna därigenom ej hade varit utesluten.

Vi hörde emellertid uppgifvas att order af ägaren gifvits att, i den händelse det skulle visa sig nödigt, brännvinet skulle pumpas ut i älfven. Man behöfde emellertid ej tillgripa denna ytterlighetsåtgärd.

Ett storartadt och gripande skådespel

upprullade i all sin hemskhet eldsvådan för de tusentals åskådare, som från stadens alla delar skyndat till olycksplatsen och från Bäragslagsområdet eller på närmare håll togo branden i betraktande. Hvilka eldmassor som slungades mot himmelen! Tunga vältrade rökpelarne upp ur eldhärden, läggande sig i tjocka moln öfver den blå himmelen, skönjbara på ofantliga distanser. Sällan har ett mera imponerande utslag af ett elements raseri tett sig för oss här i Göteborg.

Från ett tak söder om eldhärden, på hvilket vi för en stund uppstego, var skådespelet rent af gripande.

Under våra fötter sträckte sig ett väldigt eldhaf, i hvilket skorstenarne stucko upp sina murar, omhvärfda af elden.

Här och där skymtade en blank hjälm fram, gnistrande i eldlyset, medan dess bärare höljde af sot bäddades in i röken.

Den mäst imponerande synen erbjöd som sagdt Kilsgatan några ögonblick.

Röken skiftade i alla spektrets färger, rullade i formliga cykloner öfver gatan, följd af rofgiriga eldpelare. Här erbjöd sig ett ganska dramatiskt skådespel några ögonblick.

Elden formligen rasade i längan i hörnet af Kilsgatan och Gullbergs strandgata. Det gällde räddandet af själfva hörnet, om ej murbruksfabriken skulle stryka med och järnviadukten till denna. Ögonblicket var kritiskt. Dödsdömd tycktes fabriken, då en brandsoldat och ett par poliser under verklig lifsfara framträngde till eldhärden och begränsade den.

Åskådarne kunde ej återhålla sin beundran öfver deras djärfhet.

Vackra exempel på mod gäfvos på en mängd andra håll af civila vid bärgning af bohag. Omhvärfda af eld störtade personer upp och ner i huset räddande diverse föremål.

En sorglig anblick

gaf Mårten Krakowsgatan. Tusentals bohagsföremål hade här staplats upp, gifvande gatan fullkomligt marknadsutseende. Men här var ingen glädje,

Bekymrade vandrade de husvilla omkring bland sin förstörda egendom och genom bullret, stojet hördes här och hvar snyftningar och gråt. Mer än en hade kanske förlorat allt hvad han ägde. Vi förmoda, att det gifvande Göteborg här snart nog skall träda hjälpande emellan.

Med icke blott nyfikenhet utan äfven verkligt deltagande följdes eldens framfart af människomassorna. Öfverallt hördes uttryck af sorg och deltagande.

En vacker episod

må i detta sammanhang nämnas. På en af gatorna stod en fattig kvinna gråtande, vridande händerna af sorg och klagande att hon förlorat allt hvad hon ägde. En äldre herre gick fram, slog sig i språk med henne, tröstade henne och när han aflägsnade sig sågo vi en sedel i kvinnans hand.

Branden i stadens bostadshus

Vid 7-tiden rasade elden som häftigast i stadens bostadshus n:r 10 Kilsgatan.

De öfra våningarne förstördes fullständigt blotta murarne återstå. Skådespelet var här i vissa moment rent af fasaväckande.

Ett formligt fyrvärkeri af eldtungor och eldnistor rägnade öfver gården, där utkastadt bohag samm i vattenströmmarne.

Brandmanskapet hade här ett styft arbete. Rum för rum trängde elden fram, förödande allt i sin väg. Yxorna voro i ständig rörelse brytande upp väggar och trossbottnar. Genom ihärdigt arbete lyckades man så småningom att begränsa elden till ena halfvan af huset, den åt älfven vettande. Ett ganska vackert arbete utfördes här äfven af civila personer.

Det hängde för öfrigt på ett hår, att ett par af dem omkommit i lågorna. I ifvern att rädda, hvad räddas kunde, observerade man ej, att taket höll på att sammanstörta. Ett par personer befunno sig då inunder.

Faran observerades emellertid från gården i sista ögonblicket och de oförvägne hunno, varnade af skrien under sig, rädda sig ut genom fönstren och ner på stegarne. En kvinna svimmade af skräck. Endast obetydligt i detta hus undgick förödelsten. En af hyresgästerna förlorade bl. a. en kontant summa af 350 kr.

Eldens uppkomst.

Huru elden uppkommit torde vid den blifvande polisundersökningen komma i dagen.

Det antages emellertid att det skett i Gullbergiska kemikalieupplaget, möjligen genom själfantändning. Af en del personer talades äfven om att elden först varsnats i Schröders fabrik andra påstodo att det var i byggmästare Perssons upplag.

Det brunnas värde

kan ej ännu med någon bestämdhet uppgifvas.

Dock antages det att brandskadan kommer att gå på närmare en million kr. Alla här i staden representerade försäkringsbolag anses vara mer eller mindre intresserade. "Svea", i hvilket bl. a. Nathan Perssons upplag och stadens hus – för c:a 54,000 kr. – samt en massa lösören voro försäkrade, är intressent för omkring 100,000 kr. "Skåne" lär mäst vara intressent i Brattska upplaget, "Fenix" i Schröders och "Skandia" bl. a. i 4:e kvarteret för c:a 20,000 kr. De exakta siffrorna komma emellertid ej att kunna meddelas förr än i dag på e. m.

En mängd familjer i små omständigheter ha genom "bärgningen" fått sin lösegendom förstörd, mästadels oförsäkrad. Så godt som allt bohag i det nedbrunna stenhuset blef totalt förstört. Säkerligen var det flera af där boende vattenledningsarbetare som icke hade försäkradt.

Sent i natt

företedde brandstället en hemskt storslagen anblick. På ömse sidor af Kilsgatan ett väldigt område med brinnande och rykande högar af kolnadt virke, ruinerna af bostadshus, höga ensliga fabriksskorstenar och mindre svartnade skorstenar lutande mot sitt fall.

Det var en bild af förödelse som kom en att tänka på krigets fasor —

Af det bärgade bohaget hade största delen nu blifvit återfördt till våningarne. En mängd fanns likväl ännu kvarstående på gatan och ägare eller ägarinnor syntes sorgsna vandra omkring bland spillrorna af sina ägodelar.

För dem som blifvit husvilla hade man tänkt upplåta det gamla försörjningshuset å Stampen, men det visade sig att ingen kunde komma in där. För öfrigt syntes intet behof däraf göra sig gällande. Medlidsamma människor hade redan i sina hem lämnat rum åt dem som själfva blifvit hemlösa.

Vid 12-tiden blef brandmanskapet aflöst efter nio timmars ytterst ansträngande arbete. Att endast en af brandmanskapet blef allvarigare skadad förefaller underligt, då man såg huru ofta de utsatte sig för oerhörd lifsfara. Den skadade fick sina händer svårt brända och måste söka läkarehjälp.

När tidningen går i präss har branden ej på långt när släckts. Från de båda kvarteren, öfver hvilka brandens röda hane gått fram, slå här och hvar stora eldslågor fram ur de höga eldbål, som brädgårdarnes staplar af trävaror bildat. I nattens breda skuggor ser skådespelet i än högre grad än vid det skarpa dagsljuset praktfullt ut.

De tjocka rökmassorna vältra tungt mot himlen och färgas vackert röda af eldtungorna. Brandsoldaterna fortfara att öfver de glödande resterna gjuta massor af vatten, som hastigt förvandlas i intensiva ångmoln, som följa vindens riktning och svepa in hela Hultmans holme i en ogenomskådlig, brandlukande dimma.

Ännu återstår det dryga arbetet att vattendränka hela det härjade området. På ett och annat ställe slår plötsligt elden upp igen, i vattenvärkets hus börja de kolnade takstolarne åter ta eld.

Förmodligen komma flera dagar att åtgå innan eftersläckningen kan anses fullbordad.

GMA:8513

Branden på Hultmans Holme den 29 augusti 1900. (Teckning i kol och tusch av J. A. Holmqvist)

**Stor eldsvåda på
Hultmans holme.
Ett och ett halft kvarter
afbrända.
Stor förlust af egendom.
Ingen människa förlorad.**

I går kl.3,10 e.m. rusade brandkårens fordon genom gatorna ned mot Hultmans holme, följda af en otalig ström människor, som leddes till brandstället af de väldiga rökmoln och lågor, hvilka uppstego från den våldsammaste eldsvåda, Göteborg på långliga tider hemsökts af. Det var kvarteret utefter Märten Krakowsgatan, mellan Vikings- och Kilsgatorna, hvilka stod i lågor.

Kvarteret var upptaget af upplagsplatser, omgifva af plank; en del smärre boningshus, skjul, magasin af trä och större kolupplag gaf rik näring åt elden, som blef allt häftigare genom befintliga lager af oljor och kemikalier, hvilka då de förtärdes af elden, mångfärgade lågorna och rökmolnen.

Enligt samstämmiga uppgifter började elden på Theodor Gullbergs upplagsplats för kemikalier, intill Nathan Pehrssons upplag af byggnadsartiklar, men den grep omkring sig med så förfärande hastighet, att brandkåren vid ankomst till brandstället, genast fick att göra med ett helt haf af eld, som hotade att sprida sig icke blott åt läsidan, utan ock att angripa de väster om Vikingsgatan belägna upplagsplatserna.

Detta orsakade en splittring af brandkårens krafter, som försvårade dess arbete i hög grad.

Eldens omfattning och häftighet var för öfverlägsen – någon räddning af det angripna kvarteret var icke möjlig. Det gällde att om möjligt hindra lågorna att hoppa öfver till kvarteret på andra sidan Kilsgatan.

Men äfven detta lyckades ej.

Den stora ångsprutan uttryckte kl. 3,22 men äfven dess kraftiga vattenstrålar voro vanmäktiga. Lågorna slog tvärt öfver gatan och drefvo undan det brandmanskap, som voro placerade där.

Rofgirigt slickade dessa de höga väggarne af ett staden tillhörigt trevånings stenhus, där flera familier voro boende.

Stenväggarna motstodo visserligen elden, men denna sökte sig upp åt taket, som slutligen antändes. Samtidigt började upplagsplatserna i samma kvarter nedåt elfsidan att angripas, under det att landshöfdingehusen åt andra hållet sväfvade i yttersta fara.

På det närmast intill stenhuset belägna landshöfdingehuset sveddes väggen, som vetter mot det brinnande kvarteret, men det räddades dock dels genom besprutning med vatten och dels därigenom, att lågornas makt bröts af det i hörnet mot Mårten Krakowsgatan belägna isupplaget, tillhörigt Th. Plass & C:o.

En tunnbindareverkstad på andra sidan af stenhuset stod inom ett ögonblick i ljusan låga och bidrog till antändningen af stenhusets tak.

Elden åt sig sedan nedåt och rasade i stenhusets inre utan att kunna häjdas.

Det var helt enkelt omöjligt att komma till huset, då hela gatan sopades af lågorna från de brinnande upplagsplatserna.

Längre in på kvarteret emellan Kils- och Kämpegatorna var ett upplag af bräder och bjälkar. Detta angreps och utgjorde snart ett riktigt helvetesbål.

Upplagsplatsen begränsades på ena sidan af baksidorna af Landshöfdingehusen längs Mårten Krakowsgatan. Dessas höga, släta brandmurar visade en märkvärdig förmåga att motstå elden.

Trots det att stora högar af bräder och annat torrt virke voro uppstaplade högt upp efter brandmuren och efter antändning utvecklade den mest intensiva hetta, var brandmuren dock icke en gång varm på innersidan. Fara hotade emellertid från annat håll. Lågorna från det brinnande trävirket voro nämligen så väldiga, att de slog upp öfver taket på de tre våningar höga landshöfdingehusen.

En slang som drogs upp genom trappgången och genom ett takfönster ut på taket lämnade emellertid så mycket vatten, att alla lågornas vilda försök att antända taken voro förgäfves.

Då Lundby kommuns brandkår ankom, kunde denna med god framgång ingripa i lä på Kämpegatan och skydda folkskolhuset och boningshuset på andra sidan gatan från att antändas, under det att från stadens brandkår, en del kunde afdelas för direkt angrepp på elden äfven från denna sida. Hettan var här så stark att det rök af väggarna på skolhuset, och man kunde ej lägga handen på fönsterrutornas insida utan att brännas.

Kl. ½6 kunde elden sägas vara begränsad. Det brann visserligen med oförminskad häftighet på träupplaget, men man kunde se, att brandkårerna nu egde makt att hindra eldens vidare utbredning.

Kl. 11 kunde sprutorna lämna brandstället, och folket unna sig en välbehöflig hvila.

Paniken under bärgningen af lösöre.

Allt efter som elden utbredde sig steg förskräckelsen hos de talrika innevånarne i närbelägna hus. "Bärgnings"-raseriet kände slutligen inga gränser.

Ej nog med att lösöre af värde utflyttades. Allt möjligt skräp skulle naturligtvis äfven ut.

Och huru bärgades det? Bräckliga saker, porslin o. d. utkastades genom fönstren. Halfva sängar buros ut, under det att den andra hälften lämnades kvar. Talrika hopar af "bärgare" genomströfvade rummen och buro ned än ett än ett annat. Hvem eller hvar egaren var, visste man ej. Allt som kom ut hopades huller om buller utanför husen, och slutligen var en god del af Mårten Krakowsgatan samt Bergslagsjärnvägens stationsområde belamrat af lösöre i väldiga högar.

Polisen räckte naturligtvis icke till för att skydda all den herrelösa lösegendomen, och någon militärvakt synes ej ha blifvit tillkallad, så att ligapojkar och strykare hade tämligen fritt spel.

* * *

Till all lycka rådde det ej någon vidare blåst.

I början af elden stego lågor och rök nästan rätt upp. Rökmassan höjde sig med skarpt begränsade sidor till rätt ansenlig höjd och först därefter bredde den ut sig. Långsamt drifvande bort i östlig riktning.

Sedermera ökade vinden något och kom mera från sydvest, men de vindstötar, som då och då märktes, uppkommo af det starka drag, hettan åstadkom.

Väldiga människoskaror samlades vid brandstället och de torde nog ha varit lämpligt, om gatornas afspärrning varit mera genomförd.

Någon beräkning af förlusterna i förstörd egendom har ej ännu kunnat göras, men att det blir höga belopp är alldeles säkert.

Af härvarande assuransbolag äro Svea engageradt med något öfver 100,000 kr., Skåne 80,000 kr., Fenix 100,000 kr. och Skandia c:a 45,000 kr.

En annan af våra medarbetare skildrar branden sålunda:

Då elden varsnades

hade den redan hunnit få riktigt fast fot i det Gullbergiska kemikalieupplaget i hörnet af Mårten Krakowgatan och Vikingsgatan.

En poliskonstapel såg rök uppstiga och begaf sig genast bort till Torsgatan, där han från brandskåpet allarmerade brandkåren, som kort därefter anlände. Men då var det ingen möjlighet att kunna dämpa elden, som med förfärande hast utbredde sig, rikligen närd af de många brännbara ämnen, som befunno sig i den ursprungliga eldhärdens omedelbara närhet. Kemikalieupplaget stod inom några få minuter i ljusan låga och företedde en praktfull anblick. Flammorna slog högt upp mot skyn, då och då undanskymda af väldiga rökmoln, skiftande i de mest brokiga färger från gult till violett. Gaserna, som bildades af de brinnande kemikalierna, sökte sig väg under marken och stego upp som rökpelare från afllopsbrunnarne på Vikingsgatan.

Från Gullbergs upplag kastade sig elden öfver till Nathan Perssons materialgård och gick däriifrån vidare öfver till f. d. Schröderska träförädlingsfabriken, hvarifrån den fortsatte utmed Adolf Bratts kolupplag ned till Gullbergs Strandgata. Hela Vikingsgatans ena sida var nu ett flammande bål, och hettan var så intensiv, att skjulen på gatans andra sida voro nära att antändas. Men dels uppmärksammades här genast faran, dels låg den rätt starka vinden alldeles från detta kvarter.

Det var i östlig riktning elden gick och med en väldig front drog den härjande fram öfver kvarteret mellan Vikings- och Kilsgatorna. Vid kvarterets södra sida åt Mårten Krakowsgatan brunno snart P. Lagergrens lumpupplag och Plass ismagasin, längre ned utmed Kilsgatan Bäckdahls upplag af gödningsämnen, Öström & Fischers magasin, F. O. Tidermans upplag af säckar m.m., Bröderna Bratts lager af arbetat trä utmed Vikingsgatan, Andersson & Nilssons stall samt smärre upplag vid samma gata. Vid kvarterets norra ände utmed Gullbergs strandgata stod, som förut nämts, Adolf Bratts upplag i ljus låga och likaledes det Nordgrenska upplaget af gödningsämnen.

Ett helt kvarter stod således nu i brand, utvecklande en hetta, som var alldeles oerhörd.

Att häjda denna eldflod var absolut omöjligt. Inom några minuter såg man flammorna spela på taket till G. A. Svenssons tunnfabrik – det rasande elementet hade öfverskridit Kilsgatan...

ett nytt kvarter brann.

Af tunnfabriken återstod om en stund endast murarne, och elden drog vidare på sitt förödande tåg. Ännu ett bräd- och plankupplag strök med, likaså Salomon & Williamsons lager af glas och porslin.

Cement- och murbruksfabriken satte en gräns för lågornas framfart åt norr, men åt öster kunde de ej häjdas. Göteborgs stads arbetarebostäders hus - det enda stenhus som finnes på Hulmans holme - fattade eld i taket. I och med detsamma var det förlorat. Det fanns ingen möjlighet för brandmanskapatet att kunna arbeta å gatan mellan de två stora eldhärdarne.

Öfverhängande fara

inträdde nu för boningshusen, en rad s. k. landshöfdingehus utmed Märten Krakows-gatan från Kils- och Kämpegatan. Klockan 4,15 såg det mörkt ut för lokomotivföraren Nyströms hus, hvilken genom en brandmus var skild från det brinnande vattenledningshuset, från hvilket lågorna svepte ned öfver taket, på hvilket massor af gnistor föllo. I detta hus uppstodo nu vilda räddningsscener. Möbler och husgeråd langades, slängdes och sattes undan, som det bäst föll sig, utan hänsyn till någon aktsamhet eller omtanke. Så "räddades" från andra våningen porslin genom att slänga det ut genom fönstret ned i gården.

En obetängsamhet i detta bärgningsarbete var nära att blifva ödesdiger. Från ett vindsfönster kastades en packe mattor ut på taket.

Mattorna fattade på grund af hettan genast eld och stodo snart i ljus låga.

Närmaste takfönster var för trångt, man kunde ej komma genom det. Brandkåren var visserligen på taket med en slang, men den befann sig å den mot Märten Krakows-gatan vettande flygeln och kunde endast med svårighet nå det hotade stället. Då springer ett par yngre manspersoner - enligt hvad man sade plåtslagare - ut på taket längs åsen, få fatt i det brinnande byltet och slänga det ned på gården, där elden dämpades.

Tack vare den höga brandmuren lyckades ej elden komma åt detta hus, ehuru hettan var så stark, att det ångade af plåttaket, då detta oupphörligen öfvergöts med vatten.

Framifrån Kilsgatan hotades huset äfven, men här minskades faran högst väsentligt genom det midt emot liggande ismagasinet, som elden ej rådde på, ehuru väggarne alldeles kolades.

Men lågorna sökte sig nya angreppspunkter. De kastade sig in i den Backlundska brädgården där de snart flögo från stapel till stapel.

Inom en kort stund hade här skapats en ny flammande eldhärd, som hotade med ödeläggelse åt tre håll. Åt norr, mot älfven häjdades den likväl tack vare ett större upplag grofva bjälkar, som flitigt öfverspolades med vatten. Där nedanför låg det Anderssonska bränvinsupplaget, för hvilket man dock ej hyste några vidare farhågor, då dess konstruktion utslutande består af järn och sten. Men om brandens framfart tämligen lätt släcktes här, så var detta däremot ej förhållandet åt de andra hållen, söder och öster.

En hård kamp

fick man här kämpa för att rädda boningshusen. När man stod och åskådade flammornas vilda dans därinne i brädgården, kunde man knappast värja sig för den uppfattningen, att det var lefvande, intelligenta makter som nu lössläppta rasade. Det såg ut som om lågorna följt en riktig fälttågsplan, där de kastade sig från stapel till stapel för att nå fram till de af människor bebodda husen. De förtärde allt i sin väg, de möttes från olika håll till dess de bildade ett enda eldhaf, ur hvilket en mörk massa ännu sköt upp, ett väldigt stockupplag. Det glimmade och glödde mellan stockarne, snart flammade elden högt mot skyn. Den flög vidare och antände en hög trafve gamla bräder, som låg alldeles intill gafveln på Spårvägarnes Blåbandsförenings byggnad. Nu kom den mest spännande epoken under eldsvådan.

Det var klart för enhver, att att om ej detta hus kunde räddas skulle eldsvådan få en oberäknelig utsträckning. Det gällde därför att koncentrera krafterna härpå. Lågorna slickade upp efter brandmuren, som rödglödgedes, de stego upp öfver densamma, flammande högt mot himlen, liksom i vrede öfver att ej nå sitt mål.

Det var ett hårdt prof, brandmuren hade att utstå, men han bestod det med heder. Under halfannan, timma slogo lågorna uppefter den, gång på gång fruktade man att den skulle ge sig ut, men den höll. Vid husets hörn hade en afdelning brandmanskapt fattat posto och lät en vattenstråle ständigt spola öfver muren. Det var ett mödosamt värf folket här hade. Hettan blef stundom så stark, att brandkarlarne fingo uppresa lämmar mellan sig och lågorna, och det hände till och med ett par gånger att dessa skyddsväggar togo eld.

Ej mindre hård var kampen åt öster åt Kämpegatan till. Här på gatans östra sida lågo i en rad Backlunds kontorsbyggnader och andra brädgård, ett skolhus och ett större boningshus. Samtliga dessa måste ständigt öfveröas med vatten.

Det ångade och rök af dem - föga fattades, att den röda hanen skulle gala äfven på deras åsar. Tack vare brandmanskaptets energiska och sega arbete blef detta ej fallet.

”Seg” är just rätta ordet för den värksamhet, som här utövades. En lefvande illustration härtill erbjöd en brandkarl, som i två timmar satt på ett tak och lät en stråle oupphörligen strömma öfver de kringliggande husen. Han hade det ganska varmt, där han satt, stundom t.o.m. så hett att hattar o. d. fingo hållas framför ansiktet på honom. Men han höll ut på sin post, till dess han ej mer behöfdes där - då ryckte han ned på gatan och fortsatte att på närmare håll bekämpa lågorna.

Ändtligen började man märka, att striden mot det rasande elementet kröntes med framgång. Det kunde nu ej komma vidare, det var inskränkt till det område, där man på länge ej kunnat bestrida det härskarerätten, men där det genom sin våldsamma framfart småningom bröt sin egen makt. Klockan half sex var elden begränsad, man kunde vara tämligen viss om, att den ej skulle sprida sig vidare, men då hade den nästan fullständigt ödelagt två hela kvarter. Det var ett synnerligen godt arbete brandkåren här utfört. Ej minst hedrade sig Lundby ångspruta under befäl af ingenjör Johan Sjöholm. Det var Lundby brandkår, som värksamt bidrog att afvärja faran från de Backlundska kontorsbyggnaderna och skolhuset.

Som en synnerligen lycklig omständighet vid begränsningsarbetet torde det få framhållas, att ett s. k. vacuum på grund af hettan uppstod. Genom detta fenomen kom luftströmmen i de närmast marken befintliga lagren att gå inåt, mot eldhärden, trots det vinden egentligen var västlig.

Hade det väldiga eldhafvet från brädgården med full kraft i stället legat mot byggnaderna på andra sidan Kämpegatan, så hade det icke stått i mänsklig makt att rädda dem.

Ett storartat skådespel

erbjöd eldsvådan i sina olika faser. Särskilt var detta fallet, då kemikalieupplaget brann, då såsom vi förut nämt, de uppstigande rökpelarne företedde en brokig färgväxling. Ej mindre vackert tedde det sig, när de stora staplarna i Backlundska brädgården stodo i ljus låga.

Branden var, oaktat den inträffade på dagen, synlig långa vägar. Våldiga rökmoln hvilade öfver platsen. Vid tvåtiden på natten erbjöd brandstället en pittoresk anblick. På långt håll såg man då skenet af flammorna, som sprakade, gnistrande och glödde i ruinerna öfver hela det ödelagda fältet. Här och där brann det ännu med full låga.

Vattenledningshuset, hvars murar stå kvar, var som illuminerat - det glimmade och brann öfverallt i de tomma fönsteröppningarne.

Ismagasinet vid hörnet af Kilsgatan glödde ännu, då och då flög en kaskad gnistor ut från dess väggar.

Ute å gatorna gingo män och kvinnor och letade efter sina tillhörigheter. De flesta klagade, att de blifvit af med mer än hälften. I förskräckelsen hade man utrymt alla de kringliggande husen, därvid mer eller mindre välkommen hjälp att "bärga" lämnats af en hel del personer, som ej hade med saken att skaffa och som ej brydde sig om huru de förforo med sakerna. Därför har mycket förstörts och mycket kommit bort.

I dag på morgonen

hade eftersläckningen och röjningen kommit rätt långt. Det var nu mest svarta, rykande kolkögar, som mötte ögat. Här och där slog en flamma upp, visande att det glöder inder askan och att vaksamhet är af nöden. På Adolf Bratts upplag brinner det ännu kraftigt i koksen. Här kan man ej släcka utan måste låta det brinna ut och nöja sig med att bevaka platsen.

Ruinerna efter kemikalieupplaget förete en rikedom på färger. Askan är här färgad än röd, än grön, än gul.

På platsen för Salomon & Williamsons upplag ligger porslinet hopsmålt i klumpar.

Längs gatorna såg man öfverallt smutsiga nödtrampade klädespersedlar och sönderbrutet husgeråd. Det hela gjorde ett beklämmande intryck af ödeläggelse.

* * *

Trots det allvarliga i situationen förekommo under branden episoder, som voro rätt lustiga, eller åtminstone sorglustiga.

Så stod man t. ex. och diskuterade utsikterna för O. P. Anderssons spritupplag, där det sades, att för en million kronor bränvin förvarades i cisterner. Man påstod, att ingen fara för eld funnos men väl däremot för explosion, och att ägaren gifvit order att i nödfall pumpa ut bränvinet i älfven. Då yttrade en i närheten stående schåare:

"De ä då synn å göra så me bränvinet, då kunde dom väl hällre skänka bort´et"

GMA:8877 Brand zu "Hultmans Holme", Stadtteil von Gothenburg am 27 August 1900